

crkva u svijetu

PRINOSI

MISTERIJ IMENA BOŽJEGA

Živan Bezić

Svaki je čovjek tajna. »Profunditas est homo et cor eius abyssus«, veli Sv. pismo (Ps. 63). Kako ljudi nerado žive s tajnama, oni žele upoznati i proniknuti tajnu ljudske ličnosti. Jedan od pokušaja odgonetanja tog misterija jest otkrivanje njegova imena. Imenovanje je na neki način otkrivanje.

Ono što je neimenovano kao da je i neopstojno. »Stvar postaje ono što jest time što se imenuje«, kaže stara kineska izreka. Ako je otkrivanje imena spoznajni čin, davanje imena je stvaralački čin. Imenovanje je akt proizvođenja, stvaranja i preuzimanja neke vlasti nad imenovanim. Po svom nam imenu stvari i bića dokazuju svoju opstojnost i očituju svoju narav.

Imena mogu biti opća, generična, jer pokazuju kojoj vrsti bića netko ili nešto pripada (npr. konj). Kad jednu pojavu, stvar ili biće želimo razlikovati između drugih jedinica njihova roda, nadijevamo im posebna imena (npr. Šarac). Ako se radi o imenovanju ljudskih bića, onda imamo posla s osobnim imenima.

Ime služi za identifikaciju jedne osobe među mnogim drugim osobama. Ono je selektivni poziv upućen samo određenoj osobi. Kad je u pitanju bilo kakvo ime, ono uvijek označuje individualizaciju unutar neke serije, nekog skupa. Dok ne znamo ime nekome ili nečemu, stojimo pred nepoznatim, tajnovitim, potencijalnim neprijateljem, čija prisutnost je izvor našeg straha.

Stoga je bezimeni čovjek za nas neznanac, tuđinac, neka vrsta opasnosti.¹ Pred nepoznatim ljudima se osjećamo nesigurni i ugroženi. Upoznavanje

¹ U stara vremena, kad je vladao zakon gostoljubivosti prema svakom putniku, Latini su svoga gosta zvali »hospes«, ali ta ista riječ znači i »neprijatelj«.

imena znači upoznavanje čovjeka, ulaženje u njegov životni krug. Kad nekoga nazivamo imenom, mi ga prihvaćamo, s njime komuniciramo, postaje nam bliz (bližnji). Davanje pak imena, još više, daje i nama neku moć i vlast nad imenovanim (krštenje). Znači prihvaćanje njegove egzistencije i priznavanje njegove osobe.

Imenom se također izriču želje u odnosu na imenovanoga (npr. Srećko), stav prema njemu (Željko), osobna vjera (kršćanska imena), rodoljublje (narodna imena) ili ideologija (npr. Sovjetka). U imenu naslućujemo, a pomalo i priželjkujemo, sudbinu i bit njegova nosioca. Nije zaludu rečeno: nomen — omen. Oduzimanje imena nekom čovjeku je isto što i uništenje njegove osobe. Zna se što je u rimskom pravu značilo »damnatio memoriae«. A ni to nije slučaj što se u suvremenim zatvorima i logorima zatvorenicima daju brojevi, i poslije ih se više ne zove njihovim imenom, nego samo brojem. Izgubivši ime, logoraš prestaje biti čovjek (za tamničare uvijek, a često i za sebe).²

Ali je čovjek tajna, Bog je još veća tajna, Apsolutni Misterij. Ako nas naša znatizelja i potreba tjera da upoznamo relativnu tajnovitost sučovjeka, još više nas goni na upoznavanje Apsolutne Tajne. Kako pak Boga ne možemo vidjeti niti ga dohvatiti svojim osjetilima, žudni smo spoznaje barem njegova imena. U imenu naime naslućujemo bit imenovanoga. »Quis es, Domine, et quid est nomen sanctum Tuum?«

Kakvo čudo što čovjek želi upoznati svoj Izvor, tajnu i smisao svog postanka i trajnog postojanja? Težnja za približavanjem svome Začetniku jest naravna potreba ljudske duše. Kako bi se inače mogao odvijati susret među anonimnima? Čovjek ispravno sluti da prva, odnosno posljednja Stvarnost, Temelj svega, vječni Bitak, Osoba par excellence ne može biti neka apsolutna šutnja, bezlični usud ili bezimena tajna. Još više, mi naslućujemo da je taj Izvor života i naš Otac, pa smo željni djetinj-skog razgovora s njime. A kako ćemo ga osloviti?³

Deus absconditus

Nakon Praobjave, u kojoj se je Bog očitovao prvim ljudima, čovječanstvo je — zbog posljedica iskonskog grijeha — počelo zaboravljati pravoga Boga, a s time i njegovo ime. On je za ljude postao zaboravljeni i skriveni Bog (Deus ignotus, absconditus). No ljudi nisu mogli bez svoga Početnika. Počeli su ga tražiti i nanovo otkrivati njegovo ime. Tako su nastale tzv. naravne religije.

Ljudi su se ispravno domišljali da je Vrhovno Biće svestrano, svemoguće, neizmjerno i vječno. Upoznavali su ga kroz mnogostruka čudesa prirode, vidjeli su u svakoj prirodnoj pojavi posebnu prisutnost Stvoritelja. Stoga su mu, prema fenomenima u kojima im se je očitovao, počeli davati ra-

² Brisanjem imena može se boriti čak i protiv bogova. Poznat je slučaj faraona Ehnatona koji je, uvevši kult boga Atona, naredio da se u svim hramovima i knjigama izbrišu imena ostalih bogova. A danas se neki bore proti Bogu pisanjem njegova imena malim slovom!

³ »Divlji dječak« iz Aveyrona, pronađen u šumi i stručno poučavan kroz pet godina, naučio je samo dvije riječi: »lait« (mlijeko) i »Oh Dieu« (Bože).

zličite nazive, te su njegovo jedinstvo »rasparčavali« u različite (vrste) prisutnosti. Stvorili su mnogoboštvo. Od Boga su nastali »bogovi«.

Tada je za politeističke religije nastao problem imenovanja tolikih bogova. Problem je dvostruk: a) kojim skupnim imenom označiti sva ta bića koja imaju istu božansku narav? b) Koje ime dati svakome božanstvu napose, jer ih je ipak trebalo nekako razlikovati? A to je za poganске vjernike bilo važno pitanje, da se u određenoj nevolji ne bi obratili »krivom« bogu i time na sebe navukli srčbu »pravoga«. Jer — po njihovu mišljenju — »nomina sunt numina«. Stoga su drevni mitovi, teogonije i kultovi prepuni raznih božanskih imena. Mi se ne možemo upustiti u nabranjanje svih tih imena. Ograničit ćemo se samo na spomen nekih glavnih božanstava. I sami su politeisti naime u dnu duše vjerovali da zapravo postoji samo jedno Vrhovno Biće.

U starom Egiptu je vladalo mnogoboštvo, ali mnogi bogovi su nosili epitet »Šed«, tj. otkupitelj. Glavnim božanstvom se smatrao veliki Amon (ili Amun), što znači Sakriveni. On je kasnije dobio još jedan nadimak »Ra« (sunce).

U indijskom panteonu nalazimo također bezbroj bogova i njihovih imena. Indijci su ipak bili skloni panteizmu i čitavu su stvarnost zamišljali kao emanaciju jednoga Apsolutnoga. Njihova božanstva su se polarizirala ili prema bogu Višnu ili prema božici Šiva, koji predstavljaju suprotne principe: duh i materiju, spoznaju i energiju, muškost i ženskost. Viša sinteza je bio Brahman, božanstvo srednjega roda. Zazivanje imena Božjega osiguravalo je spas. Odatle je glavna oznaka indijskog kulta: glasno, zajedničko, ritničko i uporno zazivanje božanskog imena.

U Kini, kao i na čitavom dalekom Istoku, bogovi nisu osobe u našem smislu riječi i nemaju pravog imena. Božansko ime označuje samo ulogu njegova nosioca. Kinezi imaju za Boga dva naziva Shang-ti (znači vrhovni vladar) i T'ien (nebo). Kongregacija sv. Oficija je g. 1704. zabranila kršćanima oba naziva jer nisu dovoljno osobna. Stoga kineski kršćani za Boga upotrebljavaju ime T'ien-chu (nebeski vladar).

Indoevropljane filolozi dijele na dvije velike grupe: kentum i satem (prema tome kako izgovaraju broj »sto«). U kentum-grupi je osnovni korijen »div« (svjetlo, nebo). Iz tog etimona su u indijskoj i indonezijskoj mitologiji nazivi Diva, Deva, Devi, u latinskoj Deus (»sub divo«!), a u grčkoj theós s glavnim bogom Zeusom, koji vlada na Olimpu.⁴

Slaveni spadaju u satem-grupu. U svim se slavenskim jezicima nebesko biće zove *Bog*. Ime potječe iz sanskritskog doba i korijena »bhaga« ili »bhagas«, što znači: darežljiv, bogat.⁵ Stari Parčani za isti pojam imaju »bag« (a zar nije možda s tim u vezi i tursko »beg«?). Glavno božanstvo naših pradjedova je bio Perun, tj. gromovnik, gospodar neba. Slaveni

⁴ Po latinskome romanski jezici imaju: Dio, Dios, Dieu. Zašto se glavni rimski bog zove Jupiter (genitiv: Jovis)? Neki misle da je Jupiter ime stegnuto od Jovis-pater (otac bogova).

⁵ Zbog toga su i u latinskome riječi »divus« (božanski), »dives« (bogat) i »divitiae« (bogastvo) srodne. A jedan od glavnih slavenskih bogova zvao se je Dajbog.

su bili skloni vjerskom dualizmu (Bijelobog, Crnobog), a bilo je i pokušaja sinkretizma (Svarog ili Svantevid s 4 glave i bog Triglav ili Troglav).⁶

Germani čine grupu za sebe. Oni Boga zovu Guth (Goti), Gott (Nijemci), God (Englezi), Gud (Šveđani). Porijeklo tih imena je još uvijek nejasno. Neki ga povezuju s korijenom gut, good (dobar), ali većina germanista drži da je proizašlo iz složenice gu-dam, što označuje biće koje »treba štovati«. Značajno je da je germanski bog bio u početku srednjeg roda (sinteza muškog i ženskog elementa).

Afrički narodi su gotovo svi politeisti, ali s tendencijom ispovijedanja jednog vrhovnog božanstva. Iako korijeni i značenja božanskih imena u raznim afričkim jezicima nisu jasni, ipak prevladavaju slijedeća značenja (prevedena na hrvatski): Visoki, Stari, Veliki Starac, Duh (pre-daka), Život (-na sila), Stvoritelj i Sveznajući.

Muslimanski Bog je Allah. Etimon mu je u staroj semitskoj riječi El (bog), od koje su nastali Illah i Allah. Zapravo Allah nije vlastito ime, nego generična imenica za božanstvo. Premda su muslimani strogi monoteisti i silno poštuju ime Božje, vole ga kititi brojnim epitetima, tako da se veli da Allah ima 99 imena.

Ljudi nisu tražili Boga samo iz religioznih osjećaja. Oni su ga htjeli dohvatiti i na razumskoj bazi, filozofski (theologia naturalis, theodicea). Zato su se i mnogi filozofi bacili na proučavanje božanske biti, smatrajući to glavnim predmetom filozofije. Kako su o Bogu mogli umovati samo ljudskim pojmovima i riječima, morali su ga i imenovati. Za Aristotela je npr. Bog »protós kinun akínetos« (prvi nepokretni pokretač), a za ostale Causa Prima, ho hen, Unicus, Actus Purus, Spiritus i sl. Slijedeći biblijsku tradiciju Boga se u filozofiji najviše naziva imenima: Esse, Summum Esse, Ipsum Esse, Ens summe perfectum, Ens a se. Pri tumačenju ovih pojmova filozofi se oslanjaju na pojam »analogae entis« (analogije bića).

Protestanski se mislioci radije pozivaju na »analogia fidei«, tražeći Božje ime samo u vjeri i objavi, ne u razumu. Za njih je Bog sasvim drugačiji od svakog bića (Ganz Andere). Tzv. »dijalektička« teologija rado naglašuje naoko suprotna svojstva u Bogu. Panteistički i ateistički filozofi Boga zovu često Prirodom (Deus sive Natura), a za neke je Bog jednostavno čovjek ili barem čovječanstvo (homo homini deus). Teologija se obraća u antropo-logiju. U težnji da svoj jezik prilagode suvremenim shvaćanjima neki filozofi (a s njima i teolozi) pronalaze za Boga nova imena, jer su se stara »istrošila« i dugom uporabom »izgubila izvorno značenje«. Tako sada za ime Božje čitamo nazive: ((Pra)temelj, Smisao (posljednji), Vječni Proces, Stvarnost (prva ili posljednja), Neuvjetovani, Neograničeni, Mysterium tremendum et fascinosum itd.

Deus revelatus

Jesu li filozofi uspjeli u svom umovanju o Bogu? Jedan od njih — a ne samo on — duboko je razočaran. Kad je upoznao Boga, shvatio je da

⁶ N. Sučić, *Hrvatska narodna mitologija*, Zagreb, 1943.

F. Ledić, *Mitologija Slavena*, 2. sv., Zagreb, 1970.

to »nije Bog filozofa, nego Bog Abrahama, Izaka i Jakova« (Pascal). Ni već spomenute naravne religije nisu pronašle pravo ime Božje. Dapače su ga i zamračile svojim mnogobrojnim, često i smiješnim, teonomijama i mitologijama. Čovjek je pred svojim Stvoriteljem ostao nemoćan, zbunjnjen, nije mu mogao spoznati niti imena.

Što je drugo preostalo nego da Bog sam ponovo otkrije sebe i svoje ime? Ta zar on nije Tvorac koji voli svoja stvorenja, Otac koji ljubi svoju djecu, sama Ljubav što se razdaje? Više od toga, on želi biti naš saveznik, partner, subesjednik (Logos, dia-logos). A i ljudi, sa svoje strane, težili su za dođirom i susretom s Bogom ne znajući kojim imenom da ga nazovu. Premda su patrijarsi razgovarali s Gospodinom, ipak nisu znali njegova imena. Kad je Jakov, nakon one glasovite »borbe s Bogom«, zamolio suborca za njegovo ime, Bog mu je odgovorio: »Za moje ime ne smiješ pitati« (Post 32, 30).

Nakon je sazrelo vrijeme da se Bog objavi svom narodu. Dok je na Horebu pozivao Mojsija neka oslobodi Izraelce, otkrio mu je i svoje ime: »Ja sam onaj koji jesam (Jahveh, ego eimi ho on, ego sum qui sum) ... Ovako kaži Izraelcima: Jahve vaših otaca ... To mi je ime do vijeka« (Izl 3, 14—15). Opet je svoje ime ponovio na Sinaju i u mnogim drugim prigodama.

Stariji exegete su imenu Jahve pridavali ontološko značenje, po kojem bi Bog otkrio zapravo svoj bitak (Esse, Sein), na kojem počiva svaki drugi bitak u kozmosu. Noviji bibličari vide u imenu Jahve prije svega existencijalnu definiciju Boga koji se otkriva u svojoj relaciji prema ljudima. Oni stoga riječ Jahve prevode: Prisutni, TU-sam, Ja-sam-onaj-koji-sam-tu, Ja-sam-tu-za-vas, Ja-postojim-s-vama i sl. Bog dakle nije samo Esse, nego Ad-esse, Da-Sein.⁷

Još prije nego su upoznali Jahvea Židovi su, kao i ostali Semiti, za pojam božanstva upotrebljavali riječi El, Elim, Elohim (sing. i pl. za Bog). Uz to su se služili nazivima Emmanuel (Bog s nama), Eljon (uzvišeni), Olam (vječni), Sabaot (Bog nebeskih vojska) i nekim drugima. Najčešće su ipak spominjali ime Adonai (Gospodin), pogotovo u kasnije vrijeme.

Novi savez nam je još više produbio tajnu imena Božjeg. Jedan jedini Bog u svojoj naravi očitovao nam se je kao Trojstvo u osobama, dakle kao *Sv. Trojica*. To je misterij koji nadilazi ljudski razum, i nikada ga ne bismo spoznali da nam ga nije očitovala sama druga božanska osoba Isus Krist, Sin Božji. Bog je dakle osobno biće i kao jedini i kao trojni. Ali tu nam više ne pomaže nikakva analogija. Bog je osoban i nadosoban. On je Trojčini.

Pošto je kršćanski Bog osoba, i to trojstvena osoba, svaka od njih ima svoje ime. Osobna imena Trojedinoga nam je otkrio sam utjelovljeni Bog (Deus incarnatus et revelatus). Onaj koji je Nerođeni i prapočetak

⁷ J. C. Murray, *Das Gottesproblem gestern und heute*, Herder, Freib. 1965; H. Haag, *Bibel — Lexikon*, 2. izd., Benziger, Einsiedeln, 1968; I. Golub, *Prisutni*. Misterij Boga u bibliji. Zagreb 1969; H. Küng, *Existiert Gott?* Piper, München 1978.

svega jest Isusov i naš Otac,⁸ Stvoritelj, Bog nad nama. Od njega rođeni i u čovjestvo utjelovljeni Sin je Bogo-čovjek, Bog s nama. Duh koji je zajednički Ocu i Sinu, a koji je plod njihove međusobne ljubavi jest Sveti Duh, Bog u nama.

Budući da se je Sin Božji utjelovio i pojavio među nama kao čovjek, nosi posebno ime — I s u s (obrezan i kršten). Stoga je Isusovo ime »uzvišeno nad svakim imenom, pred kojim se mora pokloniti svako koljeno na nebu, na zemlji i pod zemljom« (Fil 2, 9). Ali kako su sva velika imena Biblije značajna, svrhovita, proročka i funkcijska, tako i ime Isus nije samo naziv jedne određene povijesne osobe. Ono ima svoje namjensko i proročko značenje: Jehošua — Ješua — Jesus — Isus doslovno znači: »Bog je pomoć« ili »Bog je spas«. Isus je dakle po svom imenu i poslanju Spasitelj.

Već u Sv. pismu, a poslije i u otačkoj tradiciji, Isus je nosio još i mnogo druga imena, kao npr. Krist ili Mesija (Božji pomazanik ili poslanik), Logos (Riječ Božja), Kyrios ili Dominus (Gospodin), Basileus (kralj), Pantokrator (Svevladar) i sl.⁹

Jedino iz Kristove teofanije smo upoznali misterij imena Božjega. »Nitko ne pozna Oca nego Sin i onaj komu to Sin dade«. Sin nam je dao da smo ga upoznali, ali ne i shvatili. Otac, Sin i Duh Sveti ostaju i nadalje za nas neprozirna tajna Božanskog Bića, sve do onog blaženog časa kada ćemo ih ugledati »licem u lice« ...

Deus ineffabilis

Iz povijesti religija, kao i iz današnjih njihovih teodiceja, vidimo da se Bogu pridaje mnoštvo imena. Raznim imenima se je htjelo obuhvatiti jednu istu božansku Stvarnost, i po logici izreke »nomina sunt numina« iz jednog Božanstva je nastalo mnoštvo bogova, čitavi panteon. Polinomizam je stvorio politeizam, a dalje su oba recipročno pothranjivala jedan drugoga. U toj međusobnoj dijalektici razvila se čitava plejada bogova i njihovih imena. Tome je doprinijela činjenica razno-likih jezika, religija i shvaćanja svetoga.¹⁰

Čak i tamo gdje je monoteizam ostao netaknut, jedan jedini Bog je dobio više imena. Već smo vidjeli kako je Alah podaren s 99 epiteta. Helenizam i ostali sinkretizmi rado su posuđivali za ista božanstva strana imena, tako da je isti Bog postao »theós polyónymos«. Zbog spoznaje da je Bog nedoreciv jednim imenom, vjernici su nastojali da s više naslova i naziva izreku Božju neizmjernost. Na to ih je tjerala i »coincidentia oppositorum«, što su je u Bogu nalazili. Također i u svojim molitvama su molioći osjećali potrebu da se Bogu obraćaju titulirajući

⁸ Suvremene feministkinje su vrlo nezadovoljne imenom I. bož. osobe (v. *Concilium*, njem. izd., br. 3, g. 1981). U nazivu Otac vide opravdanje prevlasti muškarca nad ženama (patrijarhalizam). Time se učvršćuje androkracija u Crkvi. U božanskom imenu »Otac« Mary Daly vidi najbolje opravdanje Mc Luchanove tvrdnje »The medium is the message«. Stoga one traže da se u evangelizaciji ističu i materinske crte u Bogu.

⁹ I. Hausherr, *The name of Jesus*, Cistercian Publ., Kalamazoo, 1978.

¹⁰ L. M. Hopfe, *Religions of the world*, 2. izd., Glencoe, Encino CA, 1979.

ga prema božanskom svojstvu na koje su u danom času apelirali. Tako su nastajale čitave litanije raznih naslova upućenih istom Bogu. Još davno je Dionizije Pseudoareopagita smatrao potrebnim napisati knjigu »De divinis nominibus«. Bog je uzvišen nad svakim imenom, ali jer ispunja savkolik svemir, pronalazimo ga u raznim fenomenima i nazivamo raznim imenima.

Zbog toga nije čudo što i objavljeni Bog nije ostao pri jednom samom imenu. Dok je politeizam trebao bezbroj imena za svoje bogove, jedinom pravom Bogu nije trebalo nikakvo ime. No pošto je on uspostavio osobni odnos prema ljudima, objavio nam je, more humano, i svoje ime. Iz velika strahopočitanja su stari Židovi izbjegavali spominjati Jahvino ime, pa su ga radije nazivali i zazivali opisnim naslovima. Kad je Isus otkrio kršćanima tajnu Presvetog Trojstva, kršćanski Bog je postao troimeni Bog. U svom dubokom divljenju božanskom savršenstvu i iskrenoj želji da mu izraze svoje poštovanje ni kršćani nisu bili škrti u tituliranju Jedinoga. Na posebni način je Isus Krist dobio svu silu počasnih imena.

Ipak moramo skromno priznati da sva ta božanska imena nisu bila adekvatna niti su mogla izraziti suštinu Božjega bitka. Nema riječi koja može izreći bit Božju. »Sunt facta verbis difficiliora«, govorio je Ciceron. Riječ i stvar o kojoj ona govori nisu isto. Kad žedan čovjek izgovori riječ »voda«, nije proizveo vodu a postao je još žedniji. Pred imenovanjem Boga čovjek najbolje pokazuje svoju vjersku žed i svoju nemoć da joj udovolji. Bit Božja je dublja od našeg uma. Kad bi je čovjek mogao shvatiti i imenovati, bio bi ravan Bogu. Stoga za nas Bog ostaje Neizmjerni, Apsolutni, Savršeni, Sveti, Neizrecivi (Deus ineffabilis). Dovoljno je ono što je Bog rekao o sebi: »Ja sam Bog, a ne čovjek« (Os 11, 9).

Jedan jedini Bog zapravo i ne treba imena. Onaj koji je jedincat u svojoj vrsti, već samim tim posjeduje svoju odrednicu, nema nikakve potrebe za identifikacijom i distinkcijom. Riječ »Bog« ustvari i nije vlastito ime, već pojam, jedincata kategorija božanskoga. Zato je u monoteizmu »theos« jedincato i originalno biće: ho theos ili ho hen. Nema mu slična, nema mu para, nema mu su-bića. On je Biće kat'exochēn. Njegovo je ime »Ja sam onaj koji jesam«. Jedini apsolutno Postojeći, koji ima dovoljan razlog opstanka u samom sebi (aseitas divina).

Sva druga bića koja postoje, »bića« su samo u analognom smislu riječi, tj. niti univokno s Bićem niti ekvivokno. »Negativna teologija« je donekle imala pravo kad je pošla »via negationis« i kazivala prvenstveno ono što Bog nije i ne može biti. Ono što on jest u sebi, to mi ne možemo znati. To je misterij. O Bogu znamo samo ono što nam je sam objavio.

Božje ime nije kao svako drugo ime. U njemu se krije nedohvatna tajna. A za tajnu imena nema. I Egipćani su to znali: Amon je »Sakrivenik«. U budizmu je Bog ostao neimenovan. Taoisti doduše smatraju Tao božanstvom, ali ne pod pravim imenom. Oni vele: »Ime koje se može izreći nije uvijek ime«¹¹ U staroj Ateni su postavili kip nepoznatom

¹¹ H. v. Stietencron (Hg), *Der Name Gottes*, Patmos, Düsseldorf, 1975, str. 73.

Bogu (Deo ignoto). Pa i sam Jahve je zabranio uzaludno spominjanje imena Božjega. »Sanctum et terribile est nomen eius« — Sveto i strašno je ime njegovo (Ps 90, 9). Iz istog razloga, a također i zbog straha, u mnogim poganskim religijama je ime Božje »tabu«, ne smije se spominjati.

Za kršćane ime Božje nije nikakav tabu. Smijemo ga znati, zvati i zazivati njegovim imenom. Smijemo mu reći »Oče naš«. Ipak smo mu dužni najveće štovanje i čast. Njegovim se imenom ne smijemo služiti »isprazno« (a što da se tek rekne o psovcu i bogohulama?!). To naše davanje mnogih imena jedinome Bogu znak je naše nemoći pred njim, priznanje njegova apsoluta i savršenstva, prihvaćanje božanskih relacija ad intra et ad extra. No pri imenovanju Najvećega moramo pokazati suzdržljivost i oprez. Ne razmećemo li se suviše, u svojim propovijedima, molitvama i pisanijama, njegovim svetim imenom? Zar koji put, namjesto »litanija«, nije bolja meditacija i šutnja? No to ne znači da ga trebamo prešućivati: »Sit nomen Domini benedictum«! Istina je, valja biti »Honest to God« (J. A. T. Robinson), ali ipak ne u smislu »God-is-dead« (Bog je mrtav) teologije. Treba izbjegavati nepotrebno spominjanje Neizrečivoga, ali opet ne onako kako je to učinio M. Heidegger.

Kad se o božanskoj Stvarnosti govori ljudskim riječima, na mjestu je najveći oprez. Misterij se ne može nikada razotkriti ni riječima, ni slikama, ni šiframa. Govoreći o Bogu, mi često zapadamo u verbalnu inflaciju. Moramo priznati nemoć ljudskog jezika, pogotovo kad govorimo o Vječnoj Riječi. Božanski Logos nije isto što i ljudski logos.¹²

MYSTERIUM NOMINIS DIVINI

Expositio brevis

Experientia antiqua dicit: Nomen est omen. Propterea secretum personae in eius nomine semper requiritur. Adhuc maius mysterium naturae nominisque divini. Religiones polytheistae unam Divinitatem in multitudine operationum illius considerabant, tantaque nomina unico Deo preaedificabant. Quot nomina, tot numina nascebantur. Deus absconditus populo electo in unitatae naturae suae (Jahve) revelatur. Novo in Testamento per Jesum Christum trinitas personarum unius Dei patefacta est (SS. Trinitas: Pater, Filius et Spiritus Sanctus).

Attamen omnia nomina divina magis sunt significativa et functionalia quam personalia. Deus Unicus nomine non indiget. Essentia sua nullo nomine designari potest. In quantum trina Persona, Deus nomen suum revelavit, ut indicaret nobis partes uniuscuiusque Personae in nostrae salutis historia. Quam ob rem sanctum atque glorificandum est ineffabile mysterium nominis Dei nostri.

¹² »We speak of God, and yet God eludes our speech« (P. Jersild, *Initiation to Faith*, Augsburg Publ., Minneapolis, 1978, str. 115).